

Onderwerp: Consultatie Realisatiestimulans

Datum: 5 september 2025

Geachte demissionair minister Keijzer,

Vereniging Circulair Friesland staat achter de versnelling van woningbouw, en stelt daarom voor om **industriële biobased bouw toe te voegen als specifieke opslag** aan de stimulans.

Vereniging Circulair Friesland

Vereniging Circulair Friesland werkt met haar 185 (MKB) bedrijven, alle Friese overheden en alle Friese kennis- en onderwijsinstellingen gezamenlijk hard aan een toekomstbestendige economie die is gericht op het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen en kansen. En met succes: [Fryslân is de circulaire koploper](#) van Nederland en Europa.

Met het programma 'Fryslân Bouwt Circulair' hebben we een duidelijk doel voor ogen: in Friesland maken we van circulair en biobased (ver)bouwen de norm. We zetten nieuwe biobased en circulaire ketens op, zoals de vezelhennepdeal waarin een afzetgarantie is afgesproken van hennepisolatie voor 1000 woningen. We werken nauw samen met o.a. Building Balance, Cirkelstad en TKI Bouw & Techniek (middels Nationaal Groeifonds Toekomstbestendige Leefomgeving).

De Bouwsector als Kanssector

De bouwsector is namelijk een sector met veel impact, waar de spanning tussen grote maatschappelijke opgaven voelbaar is. Door biobased en circulaire bouw maken we van uitdagingen kansen:

Snelheid door industrialisatie. Door standaardisatie, efficiënte logistiek, versneld ontwerpproces, verlaagde bouwkosten en herhaalbaarheid zorgt industrialisatie voor snellere en goedkopere woningen. Circulaire principes en biobased materialen zijn veel geschikter voor industrialisatie dan conventionele materialen. De woningbouwfabrieken waarin de landelijke en Friese bouwpartijen de afgelopen jaren hebben geïnvesteerd laten dat ook zien.

Goed voor boeren én bouwers. Het telen van vezelgewassen biedt kansen voor boeren, met nieuwe verdienmodellen en CO2-opslagcertificaten. Dit is een grote kans om de stikstofdepositie fors te verlagen. In Fryslân, maar ook elders in het land, trekken boeren en bouwers daarom samen op. Zo ontstaan nieuwe ketens zoals die voor hennep, vlas en miscanthus.

Goed voor klimaat en stikstof. Circulair en biobased bouwen zorgt voor CO2-afvang, langdurige CO2-opslag, en daarmee een negatieve CO2-uitstoot in de bouw. Deze voordelen leveren via CO2-certificaten zelfs geld op. Bovendien zorgt industrialisering voor verlaagde stikstofuitstoot op de bouwlocatie.

Realisatiestimulans & Specifieke Opslagen

De realisatiestimulans richt zich op de start van de bouw van huizen. Daarnaast bestaan er specifieke opslagen, voor onder andere bouwen in NPLV-gebied en voor capaciteit voor medeoverheden.

Op de Woontop is afgesproken dat er circulair gebouwd wordt waar het kan en betaalbaar is (afsprake 15). Ook in het regeerprogramma wordt het belang van een circulaire economie onderstreept door continuering van de inzet in het Nationaal Programma Circulaire Economie. De bouwsector is daar een belangrijk onderdeel van, en ook de Nationale Aanpak Biobased Bouw is door de minister onderstreept tijdens Kamerdebatten.

Biobased en circulaire industriële bouw is dan ook cruciaal om:

- Het MKB voor te bereiden op aankomende EU-regelgeving (EPBD-IV, CSRD, CPR)
- Boeren een (aanvullend) businessmodel te bieden
- De woningbouwcapaciteit snel en blijvend te vergroten
- Strategisch grondstof-onafhankelijk te worden
- De circulaire en klimaatdoelstellingen te bereiken

Echter wordt door gewoonte en gevestigde (commerciële) belangen nog vaak gekozen voor 'traditionele' bouwmethoden. Ook is er een eenmalige inspanning nodig in het opdrachtgeverschap, voor het opdoen van kennis en veranderen van gewoonte. Daarom vraagt circulaire en biobased industriële bouw juist nú om een extra impuls. De realisatiestimulans leent zicht daar met de termijn 2025-2029 goed voor.

Daarom roept Vereniging Circulair Friesland op:

Neem biobased industrieel bouwen op in de Realisatiestimulans als specifieke opslag.

Neem circulaire en biobased bouw op in de Realisatiestimulans als specifieke opslag, en keer een extra bedrag uit wanneer het gebouw industrieel is vervaardigd, en er bij de realisatie minstens 30% circulaire en biobased materialen zijn gebruikt, in lijn met de Nationale Aanpak Biobased Bouw.

Wij hopen met deze reactie bij te dragen aan een toekomstbestendige economie waar circulair en biobased de norm is.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized 'EJ' followed by a long horizontal line.

Evert Jan van Nijen
Directeur